

שתורה היא מקוה טהרה. אין הכרח להיטהר לפני הלימוד (אם כי ודאי שכך ראוי לכתחילה) הלימוד עצמו מטהר.

גם אם האדם חוזר ונכשל אל יתיאש. עצם העובדה שהוא לא מתיאש היא כבר מדרגה גדולה. עצם הרצון לתקן גם אם אינו יוצא תמיד אל הפועל הוא כבר מוכיח על יסוד בריא בנפש. גם אם הוא יודע שהוא עלול ליפול מחדש. "שבע יפול צדיק וקם" הכוונה לא רק לשבע, אלא גם לשבעים ושבע ואפילו לשבעי שבעים של רבואות פעמים! כל עוד אדם מודע לשלונוותיו ושואף לחזור ולקום על רגליו הוא כבר בעל מדרגה.

לכן כל תיקון, אפילו קל שבקלים, גם אם הוא יודע שהוא עלול להיכשל אח"כ שוב, יש להיאחז בו, ומתיקון קל של זמן מועט ניתן להגיע לזמן ארוך יותר ולתיקון יסודי יותר והאדם עולה מעלה מעלה.

"קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'". החזרה הכפולה של המילה "קוה" באה לעודד את האדם לקוות ולחזור ולקוות. גם אם יש נפילות וכשלונות יש לשוב ולקוות שאם לא עכשיו הרי בעתיד הוא יוכל לתקן את עצמו תיקון מלא. התקוה עצמה גם היא תשובה.

בן דורנו הנמצא לפעמים שקוע בעל כורחו בכמה וכמה שערי טומאה זקוק לתמיכה ועידוד כדי לחלצו מן המצר.
"מן המצר קראתי י-ה, ענני במרחב י-ה".

בברכת התורה והתשובה
ובציפיה לישועת הכלל והפרט,

יעקב אריאל

מכתב זה ניתן עם הוצאת הספר 'אשיב ממצולות' והרב אישר את הדפסתו אף על ספר זה.

מבוא	11
למה זה אנוכי	13
הוא ישופך עקב	20
יאווש	20
בדידות	23
בנים אתם	25
לפקוח עיניים עוורות	25
אנו בניך ואתה אבינו	26
שובו אלי ואשובה אליכם	32
תאמין שיכולים לתקן	32
יראת ה' לחיים	34
עיקר התשובה	36
תשובה וכפרה	42
קלותה של תשובה	46
לא אותי קראת יעקב	46
'קלה שבקלות' בדברי חכמים	50
חרטה, עזיבה וקבלה	62
אחטא ואשוב	68
מרוובה מידה טובה	71
לא יגורך רע	71
וכל הרשעה כעשן תכלה	73
עושה חסד לאלפים	75
לדון לכף זכות באמת	78
מטהר טמאים ומטמא טהורים	80
אתה תשופנו ראש	84
"ואתה חשקת נפשי משחת"	84
הוי מודה לו במאוד מאוד	85
שטות ושיגעון	88
אתה תשופנו ראש	95
צרור עצות	102
סוף דבר	114
מקורות לתוספת ועיון	116

יהי רצון שנזכה לכוון לבנו לשם
שמים, ולכוון דברינו לאמתתה של
תורה, ושלא תצא תקלה מתחת
ידינו.

ספר זה יוצא כהשלמה לספר 'אשיב ממצולות' שיצא לאור בער"ה
תשס"ד. הספר 'אשיב ממצולות' עוסק בבעיה דומה לענייני קדושה
וצניעות המדוברים כאן, אלא שהוא מיועד לבנים ועסק בנקודת המבט
הייחודית שלהם לעניין. מפני השוני שבין בנים לבנות בעניינים אלו,
ובשל רגישותם הרבה, המלצנו לבחורות (כאלו שאינן נשואות) שלא
לקרוא את הספר 'אשיב ממצולות'. מתוך כך עלה הצורך להוציא לאור
בנפרד את הדברים באופן שיתאימו לעולמן של נערות ונשים צעירות
המתמודדות בענייני קדושה וצניעות.

רובו של הספר 'אשיב ממצולות' נשאר על מתכונתו מפני שבחלקו
הגדול הוא עוסק בענייני תשובה, ובאמונה שלנו בפעולתה ובנועם שהיא
מביאה בכנפיה אף לחוטאים השקועים במקומות חשוכים. לעומת זאת
הוחלפו אותם פרקים העוסקים בעולמם הייחודי של הבנים ובמקומם
נכתבו הדברים כפי שהם מצויים אצל נערות ובחורות.

כל השינויים נעשו בהתייעצות עם מחנכות העוסקות בתחום זה,
וכאן המקום להזכיר על הזמן והעזרה שהגישו לנו, ובייחוד לגברת
דבורה רוזנברג, המדריכה הארצית לחינוך לחיי משפחה בחמ"ד.

ספר זה נכתב על פי שיעורים שנמסרו בישיבה הגבוהה רמת-גן
במסגרת מכון ההוראה. ברכה שלוחה למכללת מורשת יעקב שסייעה
בהוצאת שיעורים אלו לאור.

שלמי תודה לדובי ליברמן שהשקיע מאמצים מרובים כדי שיצאו
הדברים ערוכים ומתוקנים כראוי, לצביקי הירש ונדב רט על עזרתם
הברוכה, וכן לאהרן אפשטיין וישראל וינשטוק, יזכו להגדיל תורה
ולהאדיר ויפוצו מעינותיהם חוצה.

השינויים נעשו כולם בעבודה משותפת שלנו כזוג, מתוך רצון להיות
קשובים ונאמנים לשפה הנשית. אנו תפילה שייכנסו הדברים לליבותיהן
של הלומדות בספר ויפעלו לקרבן לאביהן שבשמים.

יהושע ונעמי שפירא

לדוד,

בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה',
וְכָל קִרְבִּי אֶת שֵׁם קִדְשׁוֹ.
בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה', וְאֵל תִּשְׁבַּחַי כָּל גְּמוּלוֹ.
הִסְלִיחַ לְכָל עֲוֹנָי, הִרְפָּא לְכָל תַּחֲלָאִי.
הַגּוֹאֵל מִשַּׁחַת חַיִּי, הַמַּעֲטָרֵנִי חֶסֶד וְרַחֲמִים.
הַמְשַׁבֵּיעַ בְּטוֹב עֲדִיךָ, תַּתְּחַדֵּשׁ בְּנֶשֶׁךְ נְעוּרָי.
עֲשֵׂה צְדָקוֹת ה', וּמִשְׁפָּטִים לְכָל עֲשׂוּקִים.
יִדְוֶעַ דְּרָכָיו לְמַעַשֵׂה, לִבִּנֵי יִשְׂרָאֵל צִלְלוּתָיו.
רַחוּם וְחַנוּן ה', אֶרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד.
לֹא לִנְצַח יָרִיב, וְלֹא לְעוֹלָם יִשׁוּר.
לֹא כִחְטָאֵינוּ עֲשֵׂה לָנוּ, וְלֹא כְעֻנֹתֵינוּ גָּמַל עָלֵינוּ.
כִּי כִגְבוֹה שְׁמִים עַל הָאָרֶץ, גָּבַר חֶסֶדוֹ עַל יִרְאִיו.
כִּרְחֹק מִזְרַח מִמַּעַרְב, הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת פְּשָׁעֵינוּ.
כִּרְחֹם אָב עַל בָּנִים, רַחֵם ה' עַל יִרְאִיו.
כִּי הוּא יֵדַע יִצְרָנוּ, וְזָכוּר כִּי עֹפֵר אֲנַחְנוּ.

מבוא

מִן הַמְּפֹרְסֻמוֹת, אֲךָ לֹא תִמִּיד מִן הַמְּדוּבָרֹת, שְׂכִין בָּנִים וּבְנוֹת קִיִּימַת מְשִׁיכָה גְדוֹלָה, אֲשֶׁר מִי שְׁנַחְנוּנָהּ לֹה מַתְקֶשָׁה מְאֹד לַעֲמֹד בָּהּ, גַּם אִם הַאִירֻעִים יִתְגַּלְּגְלוּ לַמְּקוֹמוֹת שְׂאִינִם רְצוּיִים לֹה, וְאִף אִם יִחְצוּ קוּוֹים אֲדוּמִים שֶׁהִיא הַצִּיבָה לַעֲצָמָהּ, וְשֶׁהִצִּיב ה' בְּמַצּוֹתָיו וּבְתוֹרָתוֹ. הַהֲתַמְדּוּדוֹת הַזֹּאת עֲלוּלָה לִהְיוֹת מַתִּישָׁה וּמַתְסַכֶּלֶת מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְבִיאָה

אך מעט סיפוק ושמחת נצחון, ואילו כשלונותיה רבים, צורבים ומייאשים.

כיוון שהנושא הזה מפורסם וידוע מצד אחד, אך אישי, צנוע ולא מדובר מצד שני – נוצרת תחושה קשה של כלא מחניק דמייסר, של עבותות המרתקים את המצויה בהם למלחמה שקשה להימלט הימנה. מתוך כך נולדת גם תחושת חוסר אונים וחוסר יכולת, ויחד עם זה – רגשות אשם נוקבים על הכישלונות.

כשמבקשים לעבוד את ה' בלב טהור, קמה וגם ניצבה המצוקה המייסרת הזאת. הלא ה' יתברך הוא אשר העיד בתורתו על חומרתם של העריות, ואסר אותן מכל וכל, אך הלא הוא גם יוצר האדם על שני יצריו בקרבו, הוא אשר הטיל אותנו לסערת ההתמודדות הזו^א. מכל זה מתעצמת הטלטלה בין רגשות האשם ובין חוסר האונים, ועלולים בקלות לבוא לעצבות, ותחת רצון להיות בעלי לב טהור – לבוא חלילה ללב מריר, מזוהם מרעל הייאוש.

"אמר ה'... אשיב ממצולות ים"^ב. באו הדברים שלפניכן בניסיון להשיב את הנפשות מתהומות המצולה ששקעו בהן, להשיב אותן מייסורי החטא, מתחושת השעבוד, הצער והייאוש. באו הדברים להשיב את הנפשות אל מקומן הראוי להן, אל עצמיותן הטובה, הישרה והנקייה מחטא, אל התורה ודרכיה הישרות, ולמעלה ראש – אל ה' יתברך החפץ בטובתן ומחלצן מדמעה, עד שיתהלכו לפניו בארצות החיים.

ב"ה ישנן נערות רבות ששאלות אלו אינן נוגעות למהלך חייהן, ועל-כן אין להן צורך להתמודד עם הבעיות המובאות בספרי^ג. אולם רובו של הספר עוסק בנועם התשובה, ובניית אמן שאהבת ה' והדרכתו המשמחת אינם פוסקים מבניו ובנותיו בכל עת. עניינים אלו נוגעים לכל אחד ואחת.

א. אודות הטוב הא-להי המתגלה בהתמודדות זו עייין לקמן עמ' 85 'הוי מודה'.

ב. תהילים סח, כג.

ג. עלול אפילו להופיע מימד של נזק בהיחשפות לבעיות ללא צורך.

יתר על כן, ההיחשפות לכלי התקשורת בימינו גורמת ועוזעים לכל נפש שיש בה עדינות וזוך, ואנו זקוקים לדרך שתטהר את המשקעים שנותרים בנו גם אם הגיעו בשוגג או באונס, וקל וחומר כאשר אנו בוחרים בצפייה ובמפגש עם מחזות אלו.

מלבד זאת, אף בחורות שעולמן הרוחני ואורח חייהן אינם מזמנים להם התמודדות אישית, נדרשות לעיתים לסוגיות אלו. כאשר הן מבקשות לברר לעצמן נושאים אלו או כאשר הן מוצאות את עצמן על תקן של יעצות לחברות הזקוקות לאוזן קשבת לעצה ולהדרכה.

למה זה אנוכי

עוד טרם שאנו ניגשים לעסוק בהתמודדות עם היצר, עלינו להבין מדוע דווקא הניסיון הזה הוא קשה כל-כך? מה יש בתאוות העריות שתופס את האדם חזק כל-כך?

מדברי חז"ל אנו למדים שאין הדברים אמורים בדורותינו אלו בלבד, אלא בכל הדורות – "אין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות"^א. מדובר בתאוה מיוחדת, שאיננה עומדת בשורה אחת עם תאוות אחרות המוכרות לנו – כגון גזל, רצח וכדומה.

... אמרו: הואיל ועת רצון הוא, ניבעי רחמי איצרא דעבירה. בעו רחמי ואימסר בדייהו. אמר להו: חזו דאי קטליתו ליה להווא – כליא עלמא. חבשוהו תלתא יומי, ובעו ביעתא בת יומא בכל ארץ ישראל ולא אשתכת. אמרי: היכי נעביד? נקמליה – כליא עלמא! ניבעי רחמי אפלגא – פלגא ברקיעא לא יהבי. כחלינהו לעיניה ושבקוהו. ואהני, דלא מיגרי ביה לאיניש בקריבתייה^ב.

... אמרו חכמים: הואיל ושעת רצון היא (שכן קודם לכן עלה בידם לבטל את יצר ע"ז) נבקש רחמים גם על יצר העבירה

ד. רמב"ם הלכות איסורי ביאה כב, יט.

ה. יומא סט ע"ב.

(תאוות עריות). ביקשו רחמים ונמסר בידם. אמר להם (הנביא): ראו שאם תהרגו אותו – יכלה העולם. אסרו אותו שלושה ימים, ובקשו ביצה בת יומה בכל ארץ-ישראל ולא נמצאה (ללא היצר, נעצרה הפריה והרבייה בעולם). אמרו: כיצד נעשה? נהרגו אותו – יכלה העולם! נבקש רחמים על חציו (שיתבטל) – חצי מן השמים אין נותנים. ניקרו את עיניו ושחררוהו. והועיל הדבר, שלא מתגרה אדם בקרובת משפחתו.

אין תאוות עריות כשאר תאוות. היא טבועה בעצם המציאות, "אי קטליתו ליה לההוא – כליא עלמא". תאוות אחרות מתייחסות לכוחות פרטיים ומסוימים במציאות, מעוותות ומוציאות אותם מהקשר הנכון, אך תאוות העריות מתייחסות לעצם החיים, לשורש כל הכוחות. היא חזקה כל-כך, מפני שהיא מגיעה עד אותה נקודה המחיה ומצמיחה ומולידה חיים חדשים. כגודל הבניין – גודל הפיתוי וגודל ההרס.

ומכיוון שהיא כזאת – שורש לכל התאוות כולן – לפיכך, אפילו חטאים של עבודה זרה נתלים בה: "ולא עבדו (ישראל) עבודת כוכבים, אלא להתיר להם עריות בפרהסיא"¹. כשמתבוננים היטב מגלים שכל פגם באדם מעורר ומזכיר את הפגם היסודי והראשוני הזה, באשר הוא נובע מתוכו. גם כשמדובר בחטאים ובנפילות מתחומים אחרים לגמרי, מחזירה אותנו הנפילה אל נקודת התורפה הבסיסית של האדם. כך אנו מגלים בסיפורם של אדם וחווה, שלמרות שנכשלו באכילה – הם נוטלים עלה תאנה ומכסים את ערוותם².

1. סנהדרין סג ע"ב.

2. נראה שחטא עץ הדעת, שחידש באדם את המודעות החיצונית לחיים אותם הוא חי, את החוויה המתבוננת מבחוץ בדברים המתהווים מאליהם ואיננה זורמת איתם בטבעיות, הוא היסוד לחטא ולכל קלקוליו. העין המתבוננת על החיים מבחוץ מבחינה בעונג הנגרם לאדם ממעשים שהוא עושה, שמה לב לחוויה האישית שהיא מטבעה דבר 'ממילאי' הבא תוך כדי עשיית משהו תכליתי – ומבודדת אותה. כך הופכים החוויה והעונג למטרה לעצמם, והאדם מפנה עורף לא-להיו ולעולם ומתבצר בתוך ישותו. הכל מופנה פנימה, והברית והקשר עם הזולת ועם ה' יתברך נעזבים ונשכחים. בברכות החתונה אנו מוצאים התנוצצות של המציאות שלפני החטא: "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן-

עד כאן עסקנו בטבע בראשיתי שקשור הן לאדם והן לחווה, אולם לאישה יש פן מיוחד בכריאתה שממנו תוצאות לאופייה ולצורת הקשר שהיא מביאה לזוגיות.

לעומת האיש שנוצר מן האדמה, ומגוש עפר שנופחה בו נשמת חיים א-להית, נוצרה האישה מן האדם, שצלם א-להים כבר מצוי בקרבו. בריאת האדם מן האדמה היא תוספת רוחנית במציאות ועליית מדרגה מן העולם והתקרבות אל הבורא. אך מהו הסוד של יצירת האישה? האישה נבראת מתוך מצע של דמות א-להית אחדותית ושלמה, אדם הראשון, אך יחידה ובודדה. האישה מוסיפה בדמות האנושית חברתיות וקשר. זוהי לא רק תוספת לצביון האדם, אלא קומה עליונה חדשה במציאות כולה. האישה שיחררה את הדמות האנושית מאילמותה וגלמודיותה, ונתנה לה פנים חדשות, שיש בהם מפגש ושיח, אהבה והתמסרות. מתוך כך, נוספו לאדם חיים שמתרבים ומתפשטים, פרים ורבים, עד להתפתחות לאומים, אנושות, והיסטוריה שלמה על כל שלל גווניה ומרקם אין-סופי של קשרים והשפעות הדדיות, המצטרפות להיות דמות דיוקנה של האנושות, נזר הבריאה.

אמנם, לאחר שנבראה האישה, זכה גם האדם הראשון, ואיתו כל העולם הגברי, לחברה. ובכל זאת, מאז ועד היום יכולת השיח, האמפתיה וההתמסרות לזולת הן סגולותיה המיוחדות של האישה. בנוסף לתכונות מופלאות אלו להן זכתה האישה, יש בקרבה גם צרכים ייחודיים הנובעים מכך. הצורך הנשי בקשר עם הזולת, ובייחוד עם בן-זוג הוא עמוק ביותר. וכך מביעים אותו חז"ל: "טב למיתב טן דו מלמיטב ארמלו" – טוב לשבת בשניים מלשבת בודדה כאלמנה³.

חברות הדוקה ונפש קרובה הם מושגים שמצויים לרוב בעולמן של נערות, ומכאן גם נובע הצורך המיוחד של הבת בידידות ובחברות, כמו

עין מקדס". החיבור המתוקן בין האיש והאישה פונה כלפי בן הזוג, כפי שהיה לפני החטא. הנישואין הם רסיס מאיר מתוך המציאות הנכונה, גרעין של חיים טהורים שעליו בונים בני הזוג תיקון בתוך המציאות שלאחר החטא.

ח. יבמות ק"ח ב

ותבקש שליחה – "לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי!"! אבל האדם מתחבא, וגרוע מזה – הוא בורח. הוא מאשים את האישה, והאישה מצידה מאשימה את הנחש ואין מי שמוכן לקחת אחריות.

לפעמים ילד עושה משהו רע, ואז הוא הולך ויושב בשקט בחדר בלי להגיד כלום לאף אחד. כשאמא באה ושואלת מה קרה – הוא יושב בצד, בין המיטה לקיר. היא מדברת אליו – הוא מוריד את הראש ולא עונה. לפעמים הוא גם צועק, ולפעמים אפילו מרביץ.

למה? לכאורה הוא מקבל את כל מה שהיה יכול לקוות לו – לא רק שאמא לא כועסת, היא אפילו באה ושואלת מה קרה, ואפשר להגיד ולבקש שליחה וגמרנו! אבל הבושה עמוקה מדי, איך יכולתי לעשות דבר כזה? וגם אם אמא מוכנה לסלוח, אני לא מוכן לסלוח על הפגיעה הזו בתדמיתי ובדמותי. וככל שהחטא הוא באמת חמור יותר, מחריפה הפגיעה.

זו עצבות של שקר שאין ממנה בניין. יכולנו לכאורה לראות בה נטילת אחריות, ולצפות שמתוכה יידחק האדם לתיקון מעשיו, שהרי הוא מודע אליהם וכואב אותם כל-כך. אך לא כך... תחושת הבושה מעצימה את הפגם ונותנת לו כוח גדול פי כמה וכמה מזה שיש לו באמת, וכך מובילה המודעות העצמית הגאה דווקא להתחמקות שפלה, ולהמשך התבוססות בבזך החטא. זה כל-כך חמור, כבד, קודר ונורא ש"אני לא יכולה לקחת את זה על הכתפיים שלי".

נחזור לחטא אדם הראשון – שבו קרה התהליך הזה, ובו הופיע לראשונה בעולם הרעיון המעוות שהחטא אינו מסתיים בתשובה לבדה. "ואתה תשופנו עקב" – הנחש איננו יורד מעל הכמה לאחר שפיתה את אדם לאכול מן העץ, את עיקר תפקידו הוא עוד לא ביצע. כלומר – פיזית הוא אינו משתתף עוד ב'הצגה', אבל הארס שהטיל באדם ממשיך לפעול. כשהקב"ה פונה לאדם, ואפשר ממש לגמור הכל ב"שעתא חדא

הוא ישופך עקב

ייאוש

מתוך תמונת המצב שראינו מסתמנת לאיטה מסקנה קודרת בנפשן של אלו המסתבכות ונכשלות בכך. לעיתים היא אינה נאמרת בקול רם, וזה סימן לכך שהיא עוד לא מודעת, לא לגמרי החלטית ומוגמרת, אך לעיתים היא מודעת והחלטית, והיא אומרת: "אני אבודה, עם זה אני לא יכולה להתמודד. אין לי כלים ואין לי אפשרות. אולי אני יכולה לעכב את ההתרסקות, קצת פחות להיכשל, אבל להתמודד בגבורה, לנצח ולהיות עובדת ה' באמת – לזה אין שום סיכוי".

ייאוש ובדידות הן שתי מחלות נפש מרכזיות שהן תוצאה ישירה של החטא, הכוח המניע את התהליך הידוע של "עבירה גוררת עבירה"^{טו}. קודם כל מגיע הייאוש. בחסידות מוסבר שהייאוש הוא ארס הנחש, כלי הנשק העיקרי שלו במלחמה נגדנו. לא החטא הוא העיקר – אלא הייאוש שבעקבותיו. הנחש הוא יצר בכלל, והוא אבי הטומאה הזו בפרט. למלחמה עם הנחש יש חוק א-להי: "הוא ישופך ראש, ואתה תשופנו עקב"^{טז}. על "ואתה תשופנו עקב" מסבירים בחסידות שכמו בגשמיות כך ברוחניות – הנחש מכיש את האדם דווקא בסוף. לא מה שפיתה אותו לעשות הוא העיקר – אלא דווקא מה שקורה בעקבות החטא.

כשאדם הראשון חטא הוא לא נענש על כך. "אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"^{טז}, ואם האדם היה חוטא רק את החטא הזה – ייתכן שלא היו באים אליו בטענות. הבעיה מתחילה בהתמודדות שאחרי החטא, אז מתחיל הארס לפעפע. הקב"ה פונה אליו ושואל – "איֶכָה". אשריך! ה' יתברך בכבודו ובעצמו פונה אליך, מתעניין בך, שואל לשלומך ולמצבך! מי לא היה קופץ על ההזדמנות?... תתבייש, תתוודה

טו. דברים רבה פרשה ו.

טז. בראשית ג, טו.

יז. קהלת ז, כ.

ורגעא חדא"י של תשובה – בדיוק אז הוא נכנס לתוך מחזור הדם ומתחיל לדבר. הוא אומר: "תראי באיזה מצב את נמצאת. יש לך מושג מה ה' חושב עלייך? את אבודה, אין לך סיכוי, אין לך שום כוח להתמודד עם זה, תתייאשי". כמו אבר נשוך שמתנפח, מתחילה חוויית החטא לתפוח ולקבל כוח וממשות – והאדם כבר ממש היה מעדיף שה' יעזוב אותו לנפשו, שלא ייחשף בכל קלוננו.

לאחר מכן מתגלה הנחש בדמות נוספת – כידיד וכמציל. עכשיו הוא אומר: "הרי כבר אין לך סיכוי לעולם-הבא, ה' הרי כבר לא אוהב אותך, אז לפחות תיהני מהעולם-הזה!" ואת זה האדם מקבל ממש כהצלה. האומללות שאחרי החטא היא כל-כך גדולה, שהאדם מוכרח להתנחם במשהו. אצל הקב"ה אין לו סיכוי, כמו שכבר הוכיח לו הנחש, ובלית ברירה הוא פונה אל התענוגות שהנחש מציע לו, ומתנחם בהן. לא שהוא רוצה בהן מצד עצמן, הוא באמת רוצה טוב בכל מאורו, אבל אל הטוב הרי אין לו גישה. כך מלפף אותו הנחש ומכריח אותו להתאזרח יותר ויותר בעולמות הטומאה, להיות תלוי במה שהם מציעים ולהיות חלק מהם.

חטא, ייאוש, פיתוי... חטא, ייאוש, פיתוי...

זהו עומק ההתמכרות – את מעדיפה להיות חלק מזה, כי פשוט אין לך כוח. הפצע הסתבך, הכל שם אדום ורגיש עד שכמעט אי-אפשר לגעת בלי להזיק עוד יותר. עכשיו לא רק את ה' צריך לפייס, אלא בעיקר את האדם עצמו. צריך להוכיח לו ולשכנע אותו שאכן החטא נמחה בתשובה, ועכשיו הוא נורמלי, נקי ורצוי, שכן הוא לבדו כמעט אינו יכול לראות את עצמו ככזה.

זו איננה הצגה דמיונית, כל אחת יודעת שזה ממש עומק העומקים של הנפש. החטא הבא מתחיל מכאן, מה'עקב' של החטא הקודם. רק כשהאדם מרגיש שהוא אבוד ושם על עצמו את החותמת: "אין סיכוי" – רק אז הוא מתחיל לחטוא באמת. הוא חוטא עוד, והחותמת נעשית עוד

יותר ברורה וחמורה. עבירה גוררת עבירה – והכל בכוחו של הייאוש, אבי אבות הטומאה.

כשאומרים שהחטא הקדמון של עץ הדעת הוא אבי מציאות החטא בעולם, לא מתכוונים רק לחטא עצמו, אלא לזרע הייאוש שטמן הנחש בלב האדם. לכן הוא נקרא 'חטא קדמון', כי הקדמוניות שבו היא היא עצם החטא. זה שיש חטא שמלווה את העולם מאז ומקדם, ועדיין הוא ממשיך להיזכר ולהשפיע מבלי שיימחה בתשובה נכונה – הוא חטא איום ונורא. אם האדם היה דוחה את הזרע הזה מלבו ומפסיק להרעיל את עצמו – היה הרצף של מציאות החטא בעולם נקטע בעודו באיבו. וכיוון שאינו נדחה, הרי כמו השאור שבעיסה הוא תופח ומתפיח את העיסה כולה, ומעכב אותנו מלעשות רצון אבינו שבשמים.

עיקר הנפילות באות מפני שאינו מאמין בקלותה של תשובה.

בדידות

עכשיו באה הבדידות, שהיא תוצאה של הייאוש.

פרדוקס: אמא רוכנת מעל הילד המכווץ בתוך עצמו, קרוב קרוב, ובכל זאת אין תחושת בדידות עמוקה יותר מזו שהוא חש כעת. אם אחרי החטא היה האדם מרגיש שיש קשר בינו לבין ה', שהוא דבק בו – הייתה הרגשה של שותפות ושל עזרה הדדית שהייתה מוציאה אותו מיד מהביצה. הוא היה יודע ומרגיש שכיוון שהוא מתבייש ומתוודה ומוסר את נפשו אל ה' – ממילא הוא מסייע בידו, מקרב אותו אליו "וחושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח"^{כא}. אך כשהאדם חוטא, מביא אותו כל התהליך שתיארנו לסגור גם את האוזניים, והוא לא מאפשר לעצמו לשמוע את ה"אֶיָּכָה". הוא מרגיש שבחטאו הוא חצה את הגבול ופרס את הקשר. הוא הביא על עצמו את המצב הזה, ולגמרי באשמתו ה' הפנה לו עורף. לכן עכשיו, כשצריך לנסות ולתקן את החטא, הוא עומד בפני

כ. אורות התשובה יד 11 (מהדורת אור עציון).

כא. שמואל ב יד, יד.

יט. זוהר חיי שרה קכט ע"א.